

V Bruseli 31. 3. 2021
COM(2021) 144 final

SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

**o vykonávaní smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016
o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviný a práva byť prítomný na konaní pred
súdom v trestnom konaní**

1. ÚVOD

Prezumpcia nevinoty a právo na spravodlivý proces sú zakotvené v článkoch 47 a 48 Charty základných práv Európskej únie¹ (ďalej len „charta“) a v článku 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach (EDLP).

Cieľom smernice (EÚ) 2016/343 o posilnení určitých aspektov prezumpcie nevinoty a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní² (ďalej len „smernica“) je posilniť právo na spravodlivý proces v trestnom konaní stanovením spoločných minimálnych pravidiel týkajúcich sa určitých aspektov prezumpcie nevinoty a práva byť prítomný na konaní pred súdom.

Smernica je štvrtým nástrojom prijatým podľa článku 82 ods. 2 písm. b) Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ)³, ktorým sa vytvára právny základ na prijatie minimálnych pravidiel týkajúcich sa „práv jednotlivcov v trestnom konaní“. Smernica sa uplatňuje v 25 členských štátoch⁴.

EÚ prijala v tejto oblasti šesť smerníc: okrem smernice 2016/343 existujú smernice o práve na tlmočenie a preklad⁵, o práve na informácie⁶, o práve na prístup k obhajcovi a o práve na komunikáciu s tretími osobami po pozbavení osobnej slobody⁷, o procesných zárukách pre deti⁸ a o právnej pomoci⁹. Európska komisia už vypracovala správy o vykonávaní prvých troch smerníc¹⁰. Smernicami sa pomáha podporovať vzájomná dôvera, a tým posilňovať zásada vzájomného uznávania rozsudkov a iných súdnych rozhodnutí.

V článku 12 smernice sa vyžaduje, aby Komisia predložila Európskemu parlamentu a Rade správu o vykonávaní smernice.

Táto správa je založená predovšetkým na informáciách, ktoré členské štáty poskytli Komisii prostredníctvom oznámenia vnútroštátnych opatrení, ktorými sa smernica transponuje.

¹ Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012, s. 392.

² Ú. v. EÚ L 65, 11.3.2016, s. 1.

³ Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012, s. 47.

⁴ V súlade s protokolom č. 21 a protokolom č. 22 nie sú Írsko a Dánsko touto smernicou viazané, a preto sa v tomto posúdení nezohľadňujú.

⁵ Smernica 2010/64/EÚ o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 280, 26.10.2010, s. 1).

⁶ Smernica 2012/13/EÚ o práve na informácie v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 142, 1.6.2012, s. 1).

⁷ Smernica 2013/48/EÚ o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody (Ú. v. EÚ L 294, 6.11.2013, s. 1).

⁸ Smernica (EÚ) 2016/800 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 132, 21.5.2016, s. 1).

⁹ Smernica (EÚ) 2016/1919 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači (Ú. v. EÚ L 297, 4.11.2016, s. 1); korigendum (Ú. v. EÚ L 91, 5.4.2017, s. 40).

¹⁰ COM(2018) 857 final, COM(2018) 858 final a COM(2019) 560 final.

Vychádza aj z verejne dostupných informácií Agentúry Európskej únie pre základné práva¹¹ a zo štúdií financovaných Komisiou, ktoré vypracovali externé subjekty¹².

Hoci podľa článku 11 smernice sú členské štáty povinné zaslať Komisii do 1. apríla 2020 a potom každé tri roky dostupné údaje o spôsobe uplatňovania práv stanovených v tejto smernici, túto povinnosť dosiaľ splnilo iba Rakúsko¹³. Toto neposkytnutie informácií členskými štátmi bráni úplnému posúdeniu praktického vykonávania smernice.

Správa sa preto zameriava na opatrenia, ktoré členské štáty dosiaľ prijali na transponovanie smernice¹⁴. Posudzuje sa v nej, či členské štáty transponovali smernicu a či sa vnútroštátnymi právnymi predpismi dosahujú ciele smernice a splňajú jej požiadavky.

Súdny dvor Európskej únie dosiaľ viackrát poskytol výklad smernice (EÚ) 2016/343 a tento výklad sa v tejto správe zohľadnil¹⁵.

2. VŠEOBECNÉ POSÚDENIE

Podľa článku 14 mali členské štáty transponovať smernicu do vnútroštátneho práva do 1. apríla 2018. K tomuto dátumu 11 členských štátov – Bulharsko, Cyprus, Grécko, Chorvátsko, Lotyšsko, Luxembursko, Malta, Rakúsko, Rumunsko, Slovensko a Švédsko – neoznámilo Komisii všetky potrebné opatrenia. Komisia preto v máji 2018 začala proti týmto členským štátom konania o nesplnení povinnosti podľa článku 258 ZFEÚ z dôvodu neoznámenia alebo čiastočného oznámenia transpozičných opatrení. Väčšina z nich si odvtedy túto povinnosť splnila a konania o nesplnení povinnosti boli ukončené. V nadväznosti na kontroly úplnosti však stále prebiehajú štyri konania o nesplnení povinnosti v prípadoch, keď niektoré ustanovenia smernice dosiaľ neboli transponované. Okrem toho sa vo februári 2021 začali tri nové konania o nesplnení povinnosti týkajúce sa čiastočného oznámenia.

¹¹ Štúdia vypracovaná Agentúrou Európskej únie pre základné práva (FRA), *Presumption of innocence and related rights – Professional perspectives* (Prezumpcia nevinoty a súvisiace práva – pohľad odborníkov). K dispozícii na adrese <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/presumption-of-innocence>.

¹² Pozri napr. projekt koordinovaný Maďarským helsinským výborom *The Importance of Appearances: How Suspects and Accused Persons are Presented in the Courtroom, in Public and in the Media* (Dôležitosť vystupovania: ako sú podozrivé a obvinené osoby prezentované v súdnej sieni, na verejnosti a v médiách), a najmä správu o spravodlivých procesoch *Innocent until proven guilty? The presentation of suspects in criminal proceedings* (Nevinný, kým sa nepreukáže vina? Prezentácia podozrivých osôb v trestnom konaní), k dispozícii na adrese: <https://www.fairtrials.org/publication/importance-appearances>.

¹³ Vo vzťahu k opravným prostriedkom súvisiacim so súdnymi konaniami v neprítomnosti a s konaniami v písomnej podobe podľa vnútroštátnych právnych predpisov, ako sa stanovuje v článku 8 smernice.

¹⁴ Komisia zorganizovala v máji a novembri 2017 dve stretnutia odborníkov so zástupcami členských štátov s cieľom prediskutovať a uľahčiť prácu členských štátov pri transponovaní a uplatňovaní smernice.

¹⁵ Pozri najmä rozsudky z 27. októbra 2016, Milev, C-439/16 PPU; 19. septembra 2018, Milev, C-310/18 PPU; 5. septembra 2019, AH, C-377/18; 19. septembra 2019, Rayonna Procuratura Lom, C-467/18; 28. novembra 2019, Spetsializirana Prokuratura, C-653/19 PPU; 13. februára 2020, Spetsializirana Prokuratura, C-688/18; zo 17. decembra 2020, Generalstaatsanwaltschaft Hamburg, C-416/20 PPU a uznesenia z 12. februára 2019, RH, C-8/19 PPU; 24. septembra 2019, Spetsializirana Prokuratura, C-467/19 PPU; 28. mája 2020, UL a VM, C-709/18.

Prístup k transponovaniu smernice sa v jednotlivých členských štátoch líši. Niektoré členské štáty zaviedli osobitné opatrenia, ktorými sa výslovne transponujú práva podľa smernice spolu s právnymi alebo praktickými vykonávacími opatreniami. V iných prípadoch sa už existujúce opatrenia vo všeobecnosti považovali za zhodné s požiadavkami smernice a neboli prijaté žiadne osobitné opatrenia na jej transponovanie. Zatiaľ čo neexistencia výslovných transpozičných ustanovení je v niektorých prípadoch aspoň do určitej miery napravená praktickými vykonávacími opatreniami a judikatúrou, nie vždy je to tak.

To má za následok, že vnútroštátne ustanovenia sú často nedostatočné na dosiahnutie úplného súladu s určitými kľúčovými ustanoveniami smernice. Platí to najmä v prípade, keď je rozsah pôsobnosti vnútroštátnych opatrení užší, ako sa stanovuje v článku 2 smernice. Posúdením sa odhalili aj ďalšie nedostatky vo viacerých členských štátoch, najmä pokiaľ ide o verejné vyhlásenia o vine a právo nevypovedať vo vlastný neprospech.

Takéto nesplnenie všetkých ustanovení smernice negatívne ovplyvňuje účinnosť práv, ktoré sú v nej stanovené. Komisia prijme všetky vhodné opatrenia na nápravu vrátane konania o nesplnení povinnosti podľa článku 258 ZFEÚ.

3. KONKRÉTNE BODY POSÚDENIA

3.1. Rozsah pôsobnosti (kapitola 1 – článok 2)

V článku 2 sa vymedzuje rozsah pôsobnosti požiadaviek smernice. Uplatňuje sa na fyzické osoby, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, a vo všetkých štádiách trestného konania, a to od momentu, keď je osoba podozrivá alebo obvinená zo spáchania trestného činu alebo údajného trestného činu, až po nadobudnutie právoplatnosti konečného rozhodnutia o tom, či táto osoba predmetný trestný čin spáchala.

Hoci niektoré členské štáty výslovne netransponovali článok 2, rozsah pôsobnosti vnútroštátnych opatrení, ktorými sa vykonávajú práva uvedené v smernici, je však zväčša v súlade so smernicou. V jednom členskom štáte sa však transpozičné opatrenia uplatňujú len na osoby, ktoré boli zadržané alebo obvinené, ale nie na *de facto* podozrivé osoby¹⁶, a teda významne bránia dodržiavaniu súladu so smernicou. V niekoľkých členských štátoch vznikajú problémy týkajúce sa dodržiavania súladu v dôsledku obmedzenejšej časovej pôsobnosti vnútroštátnych opatrení. Tieto obmedzenia časovej pôsobnosti by mohli ovplyvniť aj osobný rozsah pôsobnosti, ak majú vplyv na spôsob začatia konania alebo na okamih, odkedy sa osoba považuje za podozrivú.

Tieto otázky týkajúce sa dodržiavania súladu sú dôležité, pretože môžu ovplyvniť aj rozsah prezumpcie nevinoty a obmedziť rozsah pôsobnosti vnútroštátnych ustanovení, ktorými sa vykonávajú osobitné práva podľa smernice.

¹⁶ *De facto* podozrivé osoby sú osoby, ktoré sú podozrivé zo spáchania trestného činu, ale príslušné orgány členského štátu ich neinformovali o ich postavení podozrivej osoby.

3.2. Prezumpcia neviný (kapitola 2)

Kapitola 2 smernice sa zaoberá zásadou prezumpcie neviný. Podľa článku 3 sú členské štáty povinné zabezpečiť, aby sa podozrivé a obvinené osoby považovali za nevinné, kým sa zákonným spôsobom nepreukáže ich vina. V jednom členskom štáte je zásada zabezpečená v prípade žalovaných a zadržovaných osôb, ale nie podozrivých osôb, ktoré nie sú zadržované.

3.2.1. Verejné vyhlásenia o vine – článok 4

Iba v šiestich členských štátoch sú právne predpisy v úplnom súlade s **článkom 4 ods. 1**, podľa ktorého sú členské štáty povinné prijať potrebné opatrenia, aby sa zabezpečilo, že pokiaľ sa zákonným spôsobom nepreukáže vina podozrivej alebo obvinenej osoby, táto osoba sa vo verejných vyhláseniach orgánov verejnej moci ani v súdnych rozhodnutiach, okrem rozhodnutí o vine, nebude označovať za vinnú. Nie sú tým dotknuté úkony prokuratúry, ktoré majú za cieľ dokázať vinu podozrivej alebo obvinenej osoby, ani predbežné rozhodnutia procesnej povahy, ktoré prijímajú justičné alebo iné príslušné orgány a ktoré sú založené na podozrení alebo usvedčujúcich dôkazoch. Na tomto základe a v súlade s odôvodnením 16 Súdny dvor rozhodol, že smernica „neupravuje podmienky, za ktorých sa môžu prijať rozhodnutia o vyšetrovacej väzbe“¹⁷.

Zatiaľ čo v niekoľkých členských štátoch nie je článok 4 ods. 1 výslovne transponovaný, požiadavka smernice sa uplatňuje všeobecnými ustanoveniami o prezumpcii neviný alebo obmedzením šírenia informácií a judikatúrou.

V 19 členských štátoch sa však zistili problémy súvisiace s dodržiavaním súladu, a teda ide o ustanovenie s najväčším počtom problémov.

V niektorých členských štátoch tieto problémy vyplývajú najmä z nevykonania transpozície a v 13 členských štátoch najmä z obmedzenejšej pôsobnosti vnútroštátnych ustanovení, ktoré sa nevzťahujú na všetky orgány verejnej moci alebo na všetky štádiá konania, alebo sa nevzťahujú na súdne rozhodnutia, ako sa vyžaduje v smernici.

V niektorých prípadoch majú zistené problémy súvisiace s dodržiavaním súladu v praxi menší vplyv, pretože vo vnútroštátnom kontexte možno zákaz verejných vyhlásení o vine považovať za základný rozmer zásady prezumpcie neviný. Okrem toho ustanoveniami týkajúcimi sa ohovárania a zverejňovania informácií v médiách, pravidlami ochrany údajov alebo právne nezáväznými usmerneniami alebo inými praktickými vykonávacími opatreniami sa už v praxi zabezpečuje čiastočný súlad s požiadavkou smernice.

V iných členských štátoch sa praktické vykonávanie javí problematické. Napríklad prax ukazuje, že zatiaľ čo sudcovia a prokurátori zvyčajne článok 4 ods. 1 dodržiavajú, iné subjekty, ako sú ministri alebo poslanci parlamentu, niekedy označujú obžalovaného ako vinného.

¹⁷

Súdny dvor Európskej únie, 19. september 2018, Milev, C-310/18 PPU.

V 12 členských štátoch nie sú vnútroštátne právne predpisy v úplnom súlade s **článkom 4 ods. 2**, podľa ktorého sú členské štáty povinné zabezpečiť, aby boli k dispozícii vhodné opatrenia v prípade porušenia povinnosti stanovenej v článku 4 ods. 1.

V štyroch členských štátoch to vyplýva z obmedzení rozsahu pôsobnosti vnútroštátnych opatrení, ktorými sa transponuje článok 4 ods. 1, napríklad ak sa transpozícia obmedzuje na súdne rozhodnutia, ale vo vzťahu k orgánom verejnej moci nie sú zavedené žiadne opatrenia.

Podľa **článku 4 ods. 3** povinnosť stanovená v článku 4 ods. 1 neoznačovať podozrivú alebo obvinenú osobu za vinnú nebráni orgánom verejnej moci v zverejňovaní informácií o trestnom konaní, ak je to potrebné výhradne z dôvodov týkajúcich sa vyšetrovania trestného činu alebo vo verejnom záujme. Vnútroštátne právne predpisy niektorých členských štátov s tým nie sú úplne v súlade z jedného alebo viacerých týchto dôvodov: príslušné vnútroštátne opatrenia sa nevzťahujú na všetky orgány verejnej moci alebo na všetky druhy informácií, nie je stanovená požiadavka „ak je to potrebné výhradne“ alebo nie sú určené jasné podmienky obmedzujúce šírenie informácií. V niektorých prípadoch majú problémy súvisiace s dodržiavaním súladu v praxi menší vplyv, keďže právne nezáväzné usmernenia, ako sú napríklad tlačové usmernenia pre kontakt s novinármi a poskytovanie informácií novinárom, sú takisto relevantné.

3.2.2. Prezentácia podozrivých a obvinených osôb – článok 5

Podľa **článku 5 ods. 1** sú členské štáty povinné prijať vhodné opatrenia, aby sa zabezpečilo, že podozrivé a obvinené osoby sa nebudú na súde ani na verejnosti prezentovať ako vinné tým, že sa v ich prípade použijú fyzické obmedzujúce opatrenia. Mnohé členské štáty neprijali osobitné pravidlá na transponovanie tohto ustanovenia.

Podľa **článku 5 ods. 2** sa v článku 5 ods. 1 nebráni členským štátom uplatňovať fyzické obmedzujúce opatrenia, ktoré sa vyžadujú z osobitných dôvodov v danom prípade a týkajú sa bezpečnosti alebo majú za cieľ zabrániť úteku podozrivých alebo obvinených osôb alebo zabrániť ich kontaktu s tretími osobami. V dvoch členských štátoch sa zistili problémy týkajúce sa neexistencie záruky, že sa vykoná individuálne posúdenie.

Okrem toho sa v niektorých členských štátoch dodržiavanie súladu s článkom 5 v praxi takisto javí problematické. Napríklad v niekoľkých z nich sa putá používajú bez ohľadu na to, prečo je obvinená osoba vo väzbe. Obvinenú osobu v putách môže počas prevozu do súdnej siene vidieť verejnosť a médiá a obvinenú osobu možno odfotografovať. V iných členských štátoch je rozšírené používanie sklenených ochranných kabín v súdnej sieni.

3.2.3. Dôkazné bremeno – článok 6

Podľa **článku 6 ods. 1** sú členské štáty povinné zabezpečiť, aby dôkazné bremeno pri zisťovaní viny podozrivých a obvinených osôb spočívalo na prokuratúre. Tým nie je dotknutá povinnosť sudcu ani príslušného súdu hľadať usvedčujúce aj oslobodzujúce dôkazy, ani právo obhajoby predkladať dôkazy v súlade s platným vnútroštátnym právom.

V odôvodnení 22 smernice sa uvádza, že prezumpcia nevinu by sa porušila, ak by sa dôkazné bremeno prenieslo z prokuratúry na obhajobu. Týmto nie je dotknuté používanie skutkových domnienok alebo právnych domnienok týkajúcich sa trestnej zodpovednosti podozrivej alebo obvinenej osoby. V tých členských štátoch, v ktorých takéto domnienky existujú, je dodržaný súlad s podmienkami stanovenými v odôvodnení 22, t. j. sú vyvrátiteľné a rešpektujú právo na obhajobu a sú obmedzené a primerané sledovanému zákonnému cieľu. Zdá sa, že takéto domnienky sa používajú v obmedzenej miere a v súvislosti s osobitnými prípadmi, ako sú dopravné priestupky, ohováranie, obchodné podvody a trestné činy súvisiace s drogami. Právne predpisy dvoch členských štátov nie sú v plnom súlade s článkom 6 ods. 1, pretože v ich vnútroštátnych právnych predpisoch sa dôkazné bremeno v určitých prípadoch prenáša z prokuratúry bez jasných obmedzení. V jednej z týchto krajín preberá úlohu prokurátora sudca, ktorý následne prevezme dôkazné bremeno.

Podľa **článku 6 ods. 2** sú členské štáty povinné zabezpečiť, aby sa v prípade akýchkoľvek pochybností o vine rozhodlo v prospech podozrivej alebo obvinenej osoby, a to aj vtedy, keď súd posudzuje otázku, či by daná osoba mala byť oslobodená. Zatiaľ čo v niektorých členských štátoch táto zásada nie je výslovne transponovaná, ide o všeobecnú zásadu uznanú judikatúrou. Úplný súlad s článkom 6 ods. 2 nedodržiava iba jeden členský štát, pretože ak sa prokuratúra alebo obhajca rozhodnú nevypočuť svedka, sudca môže podľa svojej úvahy dospieť k záveru, že obhajca a klient prijímajú stanovisko tohto svedka, čo predstavuje porušenie prezumpcie nevinu.

3.2.4. Právo odoprieť výpoveď a právo nevypovedať vo vlastný neprospech – článok 7

Podľa **článku 7 ods. 1** sú členské štáty povinné zabezpečiť, aby podozrivé a obvinené osoby mali právo odoprieť výpoveď v súvislosti s trestným činom, zo spáchania ktorého sú podozrivé alebo obvinené. V niekoľkých členských štátoch však transpozícia nie je v úplnom súlade so smernicou z dôvodu obmedzenejšieho rozsahu pôsobnosti vnútroštátnych opatrení.

Tento problém má vplyv aj na dodržiavanie súladu s **článkom 7 ods. 2**, podľa ktorého sú členské štáty povinné zabezpečiť, aby podozrivé a obvinené osoby mali právo nevypovedať vo vlastný neprospech. Okrem toho iné členské štáty článok 7 ods. 2 výslovne netransponovali. V jednom z členských štátov však toto právo niekoľkokrát uznali najvyššie súdy, zatiaľ čo v dvoch členských štátoch nie je právo nevypovedať vo vlastný neprospech výslovne zaručené vo vnútroštátnych právnych predpisoch ani v judikatúre najvyšších súdov.

Iné problémy týkajúce sa dodržiavania súladu zistené v dvoch členských štátoch sa považujú za mimoriadne významné, pretože sa javia v priamom rozpore s právom nevypovedať vo vlastný neprospech, a to v dôsledku opatrení, ktorými by sa mohlo sankcionovať uplatňovanie tohto práva alebo ktoré by mohli nútiť podozrivé alebo obvinené osoby, aby poukazovali na okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť.

Všetky členské štáty transponovali **článok 7 ods. 3**, podľa ktorého uplatnenie práva nevypovedať vo vlastný neprospech nebráni príslušným orgánom v získavaní dôkazov, ktoré možno zákonne získať použitím zákonných donucovacích prostriedkov.

Článok 7 ods. 4, podľa ktorého členské štáty môžu povoliť, aby ich justičné orgány zohľadnili pri rozhodovaní o treste ochotu podozrivej a obvinenej osoby spolupracovať, členské štáty výslovne netransponovali. Žiadny z členských štátov to však nezakazuje a podľa všeobecných procesných pravidiel trestného konania je zvyčajne pri rozhodovaní o treste možné zohľadniť to, čo možno považovať za ochotu spolupracovať.

V súlade s **článkom 7 ods. 5** uplatnenie práva odoprieť výpoveď alebo práva nevypovedať vo vlastný neprospech podozrivými a obvinenými osobami sa proti nim nepoužije a nepovažuje sa za dôkaz, že spáchali predmetný trestný čin. V 14 členských štátoch neexistujú žiadne vnútroštátne ustanovenia, ktorými sa výslovne zakazuje vyvodzovanie negatívnych záverov. Predpokladá sa však, že v prípade niektorých z týchto členských štátov to nemá vplyv na súlad, pretože súlad buď možno vyvodiť zo všeobecných ustanovení o prípustnosti dôkazov, alebo z judikatúry vyplýva, že toto pravidlo sa v praxi neustále dodržiava. Príkladom toho je, keď ústavné sudy považujú zákaz vyvodzovania negatívnych záverov za neoddeliteľnú súčasť práva odoprieť výpoveď a práva nevypovedať vo vlastný neprospech. V iných členských štátoch sa táto medzera považuje za ovplyvňujúcu aj súlad, keďže všeobecné ustanovenia nie sú dostatočné alebo ich rozsah pôsobnosti nie je dostatočne široký. V jednom členskom štáte je napriek transpozícii článku 7 ods. 5 súlad len čiastočný, pretože aj keď sudy dávajú pozor, aby neumožňovali vyvodzovanie negatívnych záverov na základe toho, že žalovaný odoprie výpoveď alebo odmietne vypovedať vo vlastný neprospech, táto ochrana sa nevzťahuje na *de facto* podozrivé osoby.

3.3. Právo byť prítomný na súdnom konaní (kapitola 3)

Kapitola 3 smernice zahŕňa dva články: Článok 8 sa týka práva byť prítomný na súdnom konaní a v článku 9 sa stanovuje právo na nové súdne konanie v prípade porušenia článku 8.

3.3.1. Právo byť prítomný na súdnom konaní – článok 8

Vnútroštátne právne predpisy všetkých 25 členských štátov, na ktoré sa vzťahuje smernica, sú v súlade s **článkom 8 ods. 1**, podľa ktorého sú členské štáty povinné zabezpečiť, aby podozrivé a obvinené osoby mali právo byť prítomné na súdnom konaní vo vlastnej veci.

V **článku 8 ods. 2** sa členským štátom priznáva možnosť stanoviť, že súdne konanie, ktoré môže viesť k rozhodnutiu o vine alebo nevine podozrivej alebo obvinenej osoby, sa môže konať v jej neprítomnosti, ak:

- a) podozrivá alebo obvinená osoba bola včas informovaná o súdnom konaní a o dôsledkoch neúčasti alebo
- b) podozrivú alebo obvinenú osobu, ktorá bola informovaná o súdnom konaní, zastupuje splnomocnený obhajca, ktorého určila buď podozrivá, alebo obvinená osoba, alebo štát.

Pokiaľ ide o článok 8 ods. 2 písm. a), v odôvodnení 36 smernice sa vysvetľuje, že pod informovaním podozrivej alebo obvinenej osoby o súdnom konaní by sa malo rozumieť, že táto osoba bola predvolaná osobne alebo iným spôsobom, pričom jej bola doručená úradná informácia o čase a mieste konania tak, že sa mohla o súdnom konaní dozvedieť. Pod informáciou

o dôsledkoch neúčasti by sa malo rozumieť najmä to, že podozrivá alebo obvinená osoba bola informovaná o tom, že za jej neúčasti na súdnom konaní možno vyniesť rozhodnutie.

V odôvodnení 37 smernice sa uvádza požiadavka, že osoba musela byť o konaní informovaná a splnomocnila obhajcu, ktorého určila ona sama alebo štát, ako sa stanovuje v článku 8 ods. 2 písm. b).

V prípadoch, keď sú tieto podmienky splnené, Súdny dvor objasnil, že smernica nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa stanovuje, že právo byť prítomný na súdnom konaní nie je porušené, ak sa obvinená osoba jednoznačne rozhodla, že sa nezúčastní na niektorom z pojednávaní v súvislosti so svojou vecou¹⁸.

Právne predpisy niektorých členských štátov nie sú v plnom rozsahu v súlade s článkom 8 ods. 2 písm. a), pretože nie je splnená požiadavka, aby obvinená osoba bola včas informovaná o súdnom konaní, alebo požiadavka, aby bola obvinená osoba informovaná o dôsledkoch neúčasti. V praxi je pre obvinené osoby niekedy ťažké preukázať, že si neboli vedomé súdneho konania v dôsledku metódy oznamovania (napr. jednoduchá zásielka s dokladom o uložení). Právne predpisy niekoľkých členských štátov nie sú v plnom rozsahu v súlade s článkom 8 ods. 2 písm. b), pretože sa nimi nezabezpečuje, aby obhajcu určeného štátom splnomocnila obvinená osoba, najmä ak je v praxi rozšírené poskytnutie povinnej právnej pomoci obhajcom v neprítomnosti obvinenej osoby.

Zatiaľ čo súdne konania v neprítomnosti sú vo väčšine členských štátov možné, prax ukazuje, že v niektorých z nich v prípade neprítomnosti žalovaných súdy často odročujú pojednávania a vydávajú príkaz na predvedenie pred súd alebo príkaz na zatknutie.

V **článku 8 ods. 4** sa stanovuje, že ak členské štáty umožňujú viesť súdne konania v neprítomnosti podozrivých alebo obvinených osôb, ale nie je možné splniť podmienky stanovené v článku 8 ods. 2, pretože podozrivú alebo obvinenú osobu nebolo možné napriek primeranému úsiliu nájsť, členské štáty môžu stanoviť, že rozhodnutie sa i tak môže vyniesť a vykonať. V niektorých členských štátoch sa zistili problémy súvisiace s dodržiavaním súladu vzhľadom na širší rozsah pôsobnosti vnútroštátnych opatrení umožňujúcich súdne konania v neprítomnosti, ktoré neobsahujú výslovnú požiadavku, že treba vyvinúť „primerané“ úsilie na nájdenie tejto osoby.

Ak členské štáty využijú uvedenú možnosť, musia zabezpečiť, aby v prípade, keď sú podozrivé alebo obvinené osoby informované o rozhodnutí, najmä keď sú zadržané, boli tiež informované o možnosti napadnúť rozhodnutie a o práve na nové súdne konanie alebo iný opravný prostriedok v súlade s článkom 9. Problémy súvisiace s dodržiavaním súladu sa zistili v desiatich členských štátoch v dôsledku neexistencie príslušného ustanovenia vo vnútroštátnych právnych predpisoch alebo nedostatočnej právnej zrozumiteľnosti.

V súlade s **článkom 8 ods. 5** sa článok 8 uplatňuje bez toho, aby boli dotknuté vnútroštátne právne predpisy, ktoré stanovujú, že sudca alebo príslušný súd môže dočasne vylúčiť podozrivú alebo obvinenú osobu zo súdneho konania, ak je to v záujme zabezpečenia riadneho priebehu trestného konania, a to za predpokladu, že je dodržané právo na obhajobu. V niekoľkých členských štátoch nie je transpozícia v súlade so smernicou v dôsledku obmedzenejšieho rozsahu pôsobnosti vnútroštátnych opatrení (napr. ak súlad nie je zaručený

¹⁸ Súdny dvor Európskej únie, 13. február 2020, Spetsializirana Prokuratura, C-688/18.

v súvislosti so súdnymi konaniami o priestupkoch a menej závažných trestných činov) alebo neexistencie obmedzení časovej pôsobnosti vylúčenia podozrivých alebo obvinených osôb zo súdneho konania, čím sa umožňuje vylúčiť ich z celého súdneho konania.

3.3.2. Právo na nové súdne konanie – článok 9

Podľa **článku 9** sú členské štáty povinné zabezpečiť, aby v prípadoch, keď podozrivé alebo obvinené osoby neboli prítomné na súdnom konaní vo vlastnej veci a keď neboli splnené podmienky stanovené v článku 8 ods. 2, mali právo na nové súdne konanie alebo iný zákonný opravný prostriedok, ktorý umožní nové posúdenie skutkovej podstaty veci vrátane preskúmania nových dôkazov a môže viesť k zmene pôvodného rozhodnutia. V tejto súvislosti členské štáty zabezpečia, aby uvedené podozrivé a obvinené osoby mali právo byť prítomné, efektívne sa zúčastňovať v súlade s postupmi podľa vnútroštátneho práva a uplatňovať svoje právo na obhajobu.

Väčšina členských štátov dodržiava súlad s týmito podmienkami, keďže nové posúdenie skutkovej podstaty veci po odsúdení v neprítomnosti je možné prostredníctvom odvolania alebo osobitného zákonného opravného prostriedku vedúceho k novému súdnemu konaniu. V dvoch členských štátoch však dostupné opravné prostriedky nie vždy umožňujú nové posúdenie veci, čo má vplyv na súlad.

3.4. Opravné prostriedky (kapitola 4 – článok 10)

Podľa **článku 10 ods. 1** sú členské štáty povinné zabezpečiť, aby podozrivé a obvinené osoby mali účinné opravné prostriedky v prípade porušenia ich práv vyplývajúcich z tejto smernice.

Niektoré členské štáty nedodržiavajú úplný súlad z dôvodu obmedzenejšieho rozsahu pôsobnosti svojich vnútroštátnych opatrení, či už vo vzťahu k orgánom alebo štádiám konania, v prípade ktorých sú k dispozícii opravné prostriedky, alebo v súvislosti s právami, na ktorých porušenia sa vzťahujú dostupné opravné prostriedky.

V jednom členskom štáte sa tento problém priamo týka potenciálnej neúčinnosti opravných prostriedkov v praxi z dôvodu prísnych kvalifikácií stanovených v prípade zodpovednosti za porušenia, ktorých sa dopustili orgány, ktoré stanovujú vysoký dôkazný štandard a vylučujú náhradu škody za akékoľvek porušenia, ktorých sa orgány mohli dopustiť v dôsledku opomenutia alebo keď konali dobromyseľne.

V **článku 10 ods. 2** sa ustanovuje, že bez toho, aby boli dotknuté vnútroštátne normy a systémy vzťahujúce sa na prípustnosť dôkazov, členské štáty zabezpečia, aby sa pri posudzovaní výpovedí podozrivých alebo obvinených osôb alebo dôkazov získaných v rozpore s právom odoprieť výpoveď alebo s právom nevypovedať vo vlastný neprospech dodržiavalo právo na obhajobu a právo na spravodlivé súdne konanie.

V niekoľkých členských štátoch sa zistili problémy súvisiace s dodržiavaním súladu z dôvodu obmedzenejšieho rozsahu pôsobnosti vnútroštátnych právnych predpisov (žiadna záruka, pokiaľ ide o *de facto* podozrivé osoby), prípustnosti nezákonne získaného dôkazu podľa vnútroštátnych právnych predpisov alebo neexistencie ustanovení, ktoré by zabezpečili účinnú ochranu pred použitím výpovedí alebo dôkazov získaných v rozpore s právom odoprieť výpoveď alebo nevypovedať vo vlastný neprospech.

4. ZÁVER

Táto smernica sa prijala s cieľom zlepšiť účinné vykonávanie prezumpcie nevinny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní. Celkovo smernica prináša pridanú hodnotu EÚ tým, že sa ňou zvyšuje úroveň ochrany občanov zapojených do trestného konania, a to najmä v niektorých členských štátoch, v ktorých neboli určité aspekty prezumpcie nevinny zakotvené vo vnútroštátnych právnych predpisoch.

Z tejto správy však vyplýva, že v niektorých členských štátoch stále pretrvávajú ťažkosti týkajúce sa kľúčových ustanovení smernice. Platí to najmä v súvislosti s rozsahom pôsobnosti vnútroštátnych opatrení, ktorými sa vykonáva smernica, a transpozície ustanovení smernice o zákaze verejných vyhlásení o vine a o práve nevypovedať vo vlastný neprospech.

Pre Komisiu bude naďalej prioritou pokračovať v konaniach o nesplnení povinnosti, ktoré sa začali v dôsledku neúplnej transpozície smernice. Komisia bude naďalej posudzovať súlad členských štátov so smernicou a prijme všetky vhodné opatrenia na zabezpečenie dodržiavania jej ustanovení v celej Európskej únii.